

veritatem examinent: quosdam namque verisimile est multitudinem legum, quæ per singula a nobis adjiciuntur, culpæ, non considerantes, quia opere semper vocante, consonas causas ponere leges compellimur: cum semper inopinabile emergat, et ab iis quæ jam posita sunt, mederi non valeat: quale quidem nuper est agnium. Deberi enim sibi quidam dicens ab aliquo, dum hominem in morte cognovisset esse constitutum, milites congregans, et servos alios plurimos, ingressus est super morientem: verum ille anxius clamare cepit, donec eum violentia compressum reliquisset spiritus: at ille etiam signacula² imposuit rebus sua potestate, presente nullo in cingulo constituto, aut quolibet omnino legali et civili officio observato: et neque ita recessit, sed etiam defunctum injuriare eum non piguit, primum quidem insistens³ non fieri exequias: deinde, cum vix cepisset de domo deponi mortuum, instabat publice portari lectum non sinens: neque deducendum dicens, nisi debitum perceperit, donec sponsorem acciperet: et ita jam defunctum tradi terræ permisit. Negotium siquidem, quo hæc commissa sunt, competentem dispositum est: oportere autem judicamus etiam generali lege hæc emendare: non sinentes hæc rursus committi semper sine legislatione manentia.

CAP. I. De creditoribus qui mortuis debitoribus imminent, sic Julianus.

Sancimus⁴ igitur, si quis illo superstiti adhuc quem putat debere sibi, ascendat domum ejus, et molestus sit superstiti homini, aut qui ejus sunt, uxori forte vel illis, aut domui omnino, aut etiam signacula⁵ per propriam potestatem imponere præsumat, non prius decreto et officio legali servato: post ejus qui dicitur debere, mortem, actione quidem modis omnibus cadat⁶, sive justam habeat hanc, sive non: quantum vero deberi sibi dicit, tantum aliud desperat exigitur, et detur injuriati hereditibus. Confiscationem⁷ quoque in tertiam partem substantiæ sustineat, (sicut⁸ et Marcus Philosophus imperator in suis conscripsit legibus) et infamia feriatur. Qui enim hominis naturam non erubuit, dignus est, et pecuniis, et gloria, et aliis omnibus condemnari.—§ 1. Si vero etiam moriente quodam, circa funus peccetur aliquid morientis, quod exequias prohibeat: scripta quidem jam lex⁹ est, et a nostro patre super hoc: tamen simul etiam ex nostris major sequatur delicti pena, et iisdem subjaceat, quæ præsens infert lex eis, qui in viventem tale aliquid, quale diximus, committunt: hujus rei providentiam habente præcipue quidem gloriosissimo præfecto hujus felicissima civitatis, cui talem emendationum cura est: nihilominus autem et gloriosissimo sacrorum nostrorum prætoriorum præfecto, et gloriosissimo magistro sacrorum officiorum, et semper his obedientibus officiis. Oportet enim communibus existentibus contra naturam injuriis, communem esse iudicibus super his prohibitionem atque vindictam: his non in sola hac felicissima civitate valentibus, sed etiam in omnibus gentibus, quarum nobis principatum alium quidem ab initio dedit Deus, alium vero adjecit, et adhuc etiam dabit, sicut ait quidam ante nos: provinciarum quippe iudicibus, sive militaribus, sive civilibus, hujus rei providentiam habentibus. Sequitur enim hic quidem iudices eorumque officia triginta librarum auri pæna, si quid horum neglexerint: provinciales autem quinque, si neque ipsi ad hoc institerint, denuntiatione qualibet aut hic aut per provincias facta.

CAP. II. Ne consilarii sive adsores suscipiant cognitiones absque magistratibus.

Illud¹⁰ etiam recte se habere perspeximus, non permittere (sicut Zenonis piæ memoriæ dicit constitutio, et nostra quoque) consilarios iudicum ipsos causas per se audire, quæ apud administratores aut datos a nobis¹¹ iudices agitantur. Multo namque melius atque perfectius coram ipsis administratoribus presentibus illis quorum interest, causæ moventur, terrore imminente exhibitis testibus, et omnino causa propriam habente honestatem, quam si apud pedaneos iudices talia decernantur, in nullo consiliorum officio distante ab illis. Sed quoniam a nobis constituti semper administratores, occupationibus rerum, nostrarumque jussionum comprehensi, ad hanc necessitatem deponuntur: oportet consonam congruamque legem rebus imponere.—§ 1. Sancimus igitur contestationes quidem litium omnibus modis apud ipsos fieri administratores, sive majores, sive minores sint: sed etiam in mediis litibus introduci rursus apud eos semel moti negotii res, quatenus ea quæ examinantur, agnoscant; cum vero novissima sententia præferenda est, nullo modo præsumere consilarios absque administratoribus audire, sed eum cum competentem honestate, quam dudum disposuimus, propositis sacrosancit

2. Tit. C. ut nemini liceat sine iudice. Auth. signac. imp. reb. alien.—3. N. 115, c. 3, § 1; L. 38, D. de religio; L. 5, § 4; L. 8, D. L. uli. C. de sepulchro violato.—4. Authent. Item qui, C. d. t.: de sepulchro violato.—5. d. tit. C. ut nemini liceat sine iud. Auth. signac.—6. L. 12, in fin. L. 15, D. quod metus causa.—7. L. ult. D. ad leg. Jul. de vi privat.—8. Vide tamen L. pœnit. D. ad leg. Jul. de vi privat.—9. L. fin. C. de sepulchro viol.—10.

eloquiis, ipsos administratores et audire quæ examinata sunt omnia consequenter, et iudicare eos negotia, et suscipere appellationes, si quis appellaverit, sine ulla dilatione, ubi lex hoc fieri permittit: et rursus appellationis iudices modis omnibus per se audire negotia, nullo agere aliter præsumente: sed si quid tale fiat, ipsis quidem administratoribus viginti librarum auri formidantibus penam: consilariis autem qui tale aliquid agere præsumperint, si quidem advocati sunt, expellendis ad eloquentissimorum advocatorum collegio: si vero advocati non sunt, sed alii quidam: etiam cingulo (siquidem habent) privandis, et decem librarum auri castigandis pena. Non enim oportet eos qui Zenonis piæ memoriæ contempserint legem, et dudum nostram et præsentem, arbitrari ut unquam falsitatis hujus fugiant penas. Erit enim cura per tempus gloriosissimi comitis sacrorum nostrorum privatorum¹², hujus rei habere providentiam et exigere penam, et inferre ærario, dum tale aliquid commissum fuerit: cognoscere etiam ipso, quia de suo fisco complere debeat, nisi hujus rei habuerit competentem providentiam.—§ 2. Sed hoc quidem in administratoribus decernimus: quibus publicæ et circa nostras jussiones occupationes, ut non per se audiant causas, concedunt veniam. Alios autem omnes qui nullam administrationem habent, causas autem ex jussionibus nostris audiunt, aut in hac felicissima civitate, aut in aliis, si tale aliquid egerint, et eos qui in officio consiliorum cum eis audierint, adhuc vehementioribus affligimus penis, nisi per omnem consequentes litem, ipsi cum suis consilariis audiant causam, nam et dignitatum casum eis interminamur, et penam vicenarum librarum auri: et eorum consilarios ex ipsa pelli civitate in qua hoc egerint: insuper etiam ipsos proprio cadere honore.

EPILOGUS.

Tua igitur eminentia, quæ visa sunt nobis, et per hanc divinam declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, secundum solennem modum edictis per provincias utens: ut nullam gentium lateat aliquid quod a nobis sancitur; in hac enim felicissima civitate gloriosissimus præfectus urbis hoc proponet.—Dat. kal. dec. CP., imp. Dom. Justin. P. P. Aug. anno 11, post Belis. V. C. consul. anno 2.

TIT. XVI.

UT IMMOBILIA ANTENUPTIALIS DONATIONIS NEQUE HYPOTHECÆ DENTUR, NEQUE OMNINO ALIENENTUR A VIRO, NEC CONSENTIENTE UXORE, NISI POSTEA SATISFIERI POSSIT UXORI: HÆC VERO ETIAM IN DOTE VALERE.

NOVELLA CONSTIT. LXI.

Imp. Justin. Aug. Joanni gloriosiss. sacrorum Orientalium prætoriorum præfecto, iterum exconsuli et patricio.

PREFATIO.

Causam miserandam fieri cognoscentes, coram nobis ipsius negotio moto: illud quidem correximus competenti modo, lege autem generali emendamus hujusmodi negotia (hoc quod moris est nostri).

CAP. I. Ut immobilia propter nuptias donationis neque hypothecæ dentur, neque omnino alienentur.

Et sancimus, si quis conscriperit antenuptialem aut propter nuptias donationem, (sic enim eam oportere magis vocari decrevimus¹) sive ipse pro se hoc faciens, sive etiam altero scribente, aut patre, aut matre, aut cognatis, aut extraneis forte: si quis² igitur tale aliquid fecerit, et scripserit donationem, in qua etiam aliquid immobilium est: interdiciamus³ ei aut de cætero supponere rem conscriptam in antenuptiali donatione, aut alienare omnino. Quod enim semel vinculis sponsalitiæ largitatis obligatum est, non erit conveniens alienari: ut mulier eventiente forsitan lucro, quod ei confert antenuptialis donatio, difficultatem patiatur, non inveniens rem in viri substantia, cum sit alienata aliis aut supposita, ut potentibus forte personis, quatenus illi propter hujusmodi causas aut sit omnibus modis inadibilis vindictio aut difficilis, et litibus egeat, dum ex hoc ipso sit adjuvanda.—§ 1. Quapropter hoc observetur, et qui post hæc contraxerit, sciat, quia sive emptionem, sive

Authent. Ad hæc, C. de iudicis.—11. L. 5, C. d. t.—12. Tit. C. de offic. comitis rer. priv. Tr. XVI.—1. L. 20, C. de donat. ante nupt.; adde N. 119, c. 1.—2. Authent. Sive a me, C. ad SC. Velle Authent. Permissa, C. de donat. ante nupt.—3. Fav. L. 8, C. d. t., de donat ante nupt.

hypothecam habeat, nihil horum utilitatis habebit omnino, sed æqualia erunt non scriptis, nec dictis, quæ super hoc scripta sunt, aut conveniunt: ut servetur uxori lucrum. Non enim videtur nobis immoderate fecisse quidam nostrorum iudicum, qui etiam ipsam in rem actionem mulieribus post matrimonii transactionem in sponsalitiæ largitate dederunt, quod recte inchoatum, deinde a posteris iudicibus quasi pro supervacanea quadam subtilitate conceptum est, et non quaslibet vias et artificiosas inveniunt, sumentes hypothecas preparando mulieres consentire, et ita proprio cadere jure. Consensus etenim in talibus aut in hypothecam, aut in venditionem, aut in aliam alienationem conscriptus, percipienti omnino non proderit, si semel consensus fiat: sed sicut in intercessionibus scripsimus, ut oporteat bienni⁴ tempore existente et rursus aliam professionem scribi confirmantem consensum: et tunc ratum esse quod factum est: sic et in hoc fiat.—§ 2. Et si consentiat mulier secundum speciem in intercessionibus, sit omnino indemnitas, nisi etiam secundum (sicuti prædiximus) celebraverit consensum: plura namque ex primo mox auditu delinquantur: muliere quippe mariti seductionibus facile decepta, et propria negligente jura. Cum vero in plurimo tempore cogitaverit pro negotio, fiet forsitan cautior.—§ 3. Verum tamen neque hoc simpliciter damus, sed tunc mulierem ex secundo consensu damno submittimus, dum sunt aliæ res, ex quibus possibile est ei satisfacere pro re vel rebus immobilibus, quæ in antenuptiali donatione continentur, et quæ ab alio detinentur, propter alienationis aut suppositionis modum: alioquin si nihil aliud superest, neque sic læsionem sustinere mulierem permittimus: sed licet secundo vel frequenter consentiat, causa ad intercessionis feratur rationem, et sit omnino ei lacrum sub cautela positum: nisi apparuerit relictum aliud sufficiens ad antenuptialis largitatis quantitatem. Et hæc dicimus non solum parentes mulieribus, sed multo potius viris talia facientibus: siquidem et multis et pene pluribus casibus communibus filiis antenuptialis donationis servantur res: et rursus hæc remanent apud substantiam viri, ejusque successionem, ex hac observatione: ideoque utilis est lex uxori et marito secundum has rationes. Et multo potius hæc in dote valebunt, si quid dotis aut alienetur, aut supponatur: jam enim hæc sufficienter delimitata atque sancita sunt.—§ 4. Sed neque ipsos contrahentes omnino negleximus: nam si etiam super his obligationem quantum ad mulieres neque dictam neque scriptam esse volumus: tamen ipsos viros in aliis earum rebus obligari volumus occasione alienationis aut hypothecæ, mulieribus quidem servantes in ipsis immobilibus rebus sponsalitiæ largitatis jus innovatum: illis autem competens jus ex documentis quantum in aliis ejus rebus: omnibus privilegiis⁵ jam doti datis a nobis in sua firmitate manentibus, quando mulier moverit, aliis enim omnibus præter⁶ mulierem, hujusmodi privilegia, nec ex antiquo dedimus, neque hunc damus.

EPILOGUS.

Tua igitur eminentia, quæ placuerit nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, secundum solennem modum edictis præceptis per provincias utens, ut nullam gentium lateant, quæ a nobis sancita sunt, in hac enim felicissima civitate gloriosissimus præfectus urbis hæc proponet.

TIT. XVII.

DE CONSULTATIONIBUS.

NOVELLA CONSTIT. LXII.

DE ORDINE SENATORUM (ut in quibusdam libris inscribitur) seu **DE CONSULTATIONIBUS**, (ut in Contii manuscriptis Novellis) seu (ut Anton. Augustinus ex Florentino Codice refert) **DE SENATORIBUS**. Epitome partim ex Haloandri, partim ex Juliani epitomis collecta per Antonium Contium, nam apud Scringgerum nihil ejus extat præter nudum titulum.

ANTIQUIS TEMPORIBUS, AL. ANTE DE HIS IPSIS.

Fuit ergo latina lingua edita hæc Novella, cujus omnia præfatione sententia hæc est apud Julianum et Haloandrum.

Hæc constitutio jubet provocaciones in consultationibus, non tantum in amplissimis magistratibus, sed etiam omnibus senatoribus induci, ut totus senatus causas appellationum audiat et conveniat, quamvis silen-

4. L. 25, C. ad SC. Vellej.—5. N. 97; L. 12, § 2, D. qui potior.—6. L. un. C. de privileg. dotis; vide tamen N. 91, in pr.—7. Tr. XVII.—1. L. 3, C. de offic. præfect. urb.—2. Alog. L. 3, C. de consulis.—3. Alog. d. L. 3, C. de consulis.

tium tantum sine conventu senatoribus denunciatum fuerit. Silentio enim conventum inesse videri. Audiant itaque provocaciones sanctis Evangelis propositis, et quod sibi visum fuerit, imperatori referant, ut ex divina sententia ejus, senatus calculus confirmetur.—§ 1. Agat autem senatus conventus in Hippodromis.—§ 2. Urbicaria præfectura omnibus aliis præsideat dignitatibus, id est, ante sedeat². Et post præfectum ceteri patricii numerentur: et consules quidem, et qui inter eos consularibus insignibus decorantur, secundum consularium ordinem et prerogativas consulatus sui sedant, ut tamen anteponantur ordinarii consulares honorariis consularibus. Et post hos præfectorum et magistrorum militum et illustrium virorum ordo ponatur. Omnes autem isti habeant facultatem in senatu sententiam dicere. Qui autem propter cingulum magistratus a senatoribus honoratur, etiam post depositionem cinguli sui, inter senatores connumeretur. Liceat autem illustribus viris patriciatus codicillos accipere, quamvis³ neque consulares, neque præfecti facti sunt. Quod non solum in futuro tempore, sed etiam in præterito constitutio relaxavit.—§ 3. Illud autem certum est, quod tertiam partem sportularum in ingressu dignitatis dare compellantur, omnibus aliis ex consuetudine sportulis dandis in quavis promotione in sua firmitate durantibus. Qui autem presentem constitutionem non observaverint, pena quinquaginta librarum auri plectentur. Quæ pœna non solum ipsis violatoribus constitutionis imminet, sed etiam aliis, qui eam violari concesserint.—Dat. CP., post consulatum BELISARII iterum consul. Al. in editione Haloand. P. P. mense Januario, post consulatum BELISARII V. C. anno secundo.

TIT. XVIII.

DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE MARITIMI ASPECTUS.

NOVELLA CONSTIT. LXIII.

Imp. Justin. Aug. Longino hujus æmæ urbis præfecto.

PREFATIO.

Causam quæ dolose fit in hac regia civitate circa domuum ædificia, cohilere et emendare justum credimus. Quia enim certis mensuris distare domos abinvicem, Zenonis piæ memoriæ constitutio⁵ dicit: non etiam aliquid tale [sancimus. Sequitur autem] in hac regia urbe non posse aliquid ultra centum pedes prohibere maris aspectum, rem omnium gratissimam. Oportebat quidem forsitan et exemplari mensura aspectus ejus partem, et non eos prohibere. Sed tamen hoc inopinabili quadam machinatur arte. Quidam enim centum pedum relinquunt mensuram, aut etiam parum aliquid huic addentes, deinde ædificant: nihil aliud habentes, sed tanquam aliquid velum tetenderint: et cum abstulerint maris aspectum per omnem potestatem, et non repugnantes legi propter centum pedum spatium, interim ædificant sine prohibitione: et dum quod quærant potuerunt, deponunt illud quod propter utilitatem ab eis injunctum est; sed ita schema circumvenientes omni voluntate, extraneas possessorum constituunt domos: quod de cætero fieri nullo modo volumus inventum.

CAP. I.

Sed si quis voluerit tale aliquid excogitare et malignari, non taliter ludat: sed si hoc egerit, pro veritate domum totam ædificet: et usque ad spatium totum (centum dicimus pedum) tendat, ædificia faciens tanquam necessaria sibi, et inevitabilia futura, non autem propter vicini læsionem construat parietes, et velut ex quadam pictura talem extendens machinationem, privationem aspectus arripiat. Sicut enim eis qui aliena diripiunt, directe adversamur, et penis dignos putamus: ita et hæc molientes nihilominus in malitiam eorum qui alienas res abripiunt, æstimavimus. Unde si parvam⁴ aliquam rem per modum abreptionis auferre præsumat, beneficio, vi honorum raptorum conquadraplatur pœna: quomodo non hunc necesse est qui tale aliquid agit, et cogit quod ab eo factum est, alia majori pœna multari? hoc est decem librarum auri inferendarum theatralibus tuæ celsitudinis, ut non malus vicinus (hoc quod in sermone constitutus vadit deridens legem, tanquam non valentem eum propriis inhibere dispositionibus.

EPILOGUS.

Quæ igitur placuerunt nobis, et per hanc sacram declarata sunt legem: tua celsitudo in hac felicissima civitate operi terminoque contradere, et

Tit. XVIII.—1. Lib. 39, D. 1; Lib. 3, C. 11.—2. Adde N. 165; L. 12, L. 15, L. 16, D. de servitut. præd. urban.—3. L. 12, § 2, C. de ædificis priv.—4. Inst. vi honor. rapt. in pr.; L. 2, § 24, in fin. D. eod.